

Úvod

Jedním z pozoruhodných a dodnes úspěšně se rozvíjejících přínosů „zlatého věku“ pedagogiky, tedy vrcholného období tzv. pedagogiky reformní, jsou waldorfské školy (v některých zemích nazývané školami Rudolfa Steinera). Jejich dnes již 75 letá existence a rozvoj nejen prokázaly životaschopnost těchto škol. Poskytly také zejména tzv. tradičním školám mnoho důležitých pedagogických podnětů, jež mohou tyto školy využít i ku prospěchu výchovy, kterou samy realizují.

Pomineme-li období první republiky, naše širší veřejnost se mohla začít s pedagogickou teorií waldorfských škol blíže seznámat až po roce 1989. Tehdy se také u nás objevily první školské iniciativy tohoto druhu. Dnes můžeme pedagogiku waldorfských škol označit za u nás dosud nejvýrazněji se prosazující tzv. školskou alternativu.

V tomto spisku se některými podněty pedagogiky waldorfských škol blíže zabývám. Zaměřuji se zejména na učitele waldorfských škol a oblasti jejich práce. Řadu otázek se přitom snažím zasadit do souvislostí s úvahami, praktickými kroky a potřebami tzv. tradičního školského prostředí. Chtěl bych tak pomoci zájemcům z řad učitelů i širší veřejnosti detailněji poznat specifika pedagogiky waldorfských škol a jejich vztah k výchově realizované ve školách běžných. Často se totiž setkávám s mnoha nepřesnými až zavádějícími interpretacemi toho,

co a proč se ve waldorfských školách „děje“. Přestože ani tento spisek se určitým zjednodušením nevyhne, budu se v něm snažit přísně držet faktů. Jednak těch, jež plynou ze stovek zejména zahraničních materiálů pedagogiky waldorfských škol a antroposofie (knižních, časopiseckých i jiných), které jsem prostudoval. Pojednám také o tom, co jsem měl možnost v průběhu posledních let vidět a na vlastní zkušenosti prožít během svých dlouhodobějších pobytů i kratších návštěv ve waldorfských školách různých stupňů v Belgii, Finsku, Holandsku, Německu, Rakousku, Velké Británii, ale i v České republice, Estonsku a Polsku.

Spisek je rozdělen do několika volněji spojených celků. Po tomto úvodu a stručném pohledu na historii a současný stav rozvoje hnutí waldorfských škol v zahraničí i u nás následují pasáže, v nichž se čtenáři snažím v širších souvislostech přiblížit hlavní obecné znaky waldorfských škol a cíle výchovy, kterou realizují. Dále pojednávám již přímo o učitelích waldorfských škol. Vedle obecných požadavků vztahovaných na tyto učitele se věnuji jednotlivým kategoriím učitelů a naznačuji, do kterých oblastí se kompetence těchto učitelů promítají. Zaměřuji se na některé elementy kurikula waldorfské školy a práci učitelů s nimi. Všímám si zejména širokých kompetencí učitelů waldorfských škol při práci s učivem, přičemž zvláště upozorňuji na relativně silné integrační tendence v této oblasti. Ukazuji, že řada integračních opatření, jež jsou na waldorfských školách léta běžně uplatňována, patří svou povahou k těm, o nichž se jako o potřebě hovoří i v prostředí běžných škol. Pozornost dále věnuji otázkám vnitřní organizace výuky na waldorfských školách. Také zde zdůrazňuji souvislost přístupu učitelů waldorfských škol k organizaci výuky (ať již v rámci jednotlivých vyučovacích jednotek, nebo i jejich komplexů) s potřebami, které se dlouhodobě projevují v mnoha

jiných typech škol. I vnitřní organizace výuky tu je, jak ukazují, v nebyvalé míře v kompetenci učitelů samých. Dále dokumentují, že široké kompetence učitelů waldorfských škol se nevyčerpávají pouze v jejich práci ve třídě, ale pozoruhodně sahají i do oblasti řízení školy. Model řízení waldorfských škol představuji v souvislosti se soudobými trendy řízení tzv. tradičních škol. Zvláštní kapitolu věnuji práci waldorfských škol (jejich učitelů) ve sféře „vnějších vztahů“ školy (zejména jejich podílu na spolupráci s rodiči, ale i s širší veřejností). Rovněž zde, jako ve všech předchozích částech práce, zohledňuji i potřeby naší školy a tedy také možnosti vlivu některých podnětů praxe waldorfských škol pro naše pedagogické prostředí. Závěrem se zabývám institucionální přípravou učitelů waldorfských škol. Vysvětluji některé momenty této přípravy a snažím se poukázat na jejich vztah k obecným potřebám učitelské přípravy u nás i v zahraničí.

Ve spisku tedy není příliš mnoho místa věnováno samotné antroposofii, jež je ideovým základem pedagogiky waldorfských škol. Domnívám se, že elementární představu o ní může čtenář získat z řady publikací, které u nás ať již před rokem 1948, nebo po roce 1989 vyšly a jsou dostupné (zejména ty vydané v nedávné době). Seznam nejdůležitějších z nich uvádím (viz - použitá literatura a seznam nově vydaných spisů antroposofie zařazený na konci 2. kapitoly).

Brno, srpen 1994

Milan Pol